

УДК 339.92(477+438)

Н. В. Павліха – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Ю. В. Марчук – магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Передумови та стратегічні пріоритети розвитку українсько-польського економічного співробітництва

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

Розглянуто передумови розвитку, чинники та рушійні сили торговельно-економічних відносин й інвестиційного співробітництва між Україною та Республікою Польща. Наведено низку пріоритетних напрямів економічної співпраці обох держав. Викладено основні стратегічні пріоритети українсько-польського економічного співробітництва. Представлено основні тенденції українсько-польських інвестиційних процесів, а також розглянуто економічну співпрацю на інституційному рівні, що виявляється у впровадженні громадських ініціатив та комерційних проєктів.

Ключові слова: українсько-польське економічне співробітництво, інвестиційне співробітництво, транскордонне співробітництво, стратегічні пріоритети.

Павліха Н. В., Марчук Ю. В. Предпосылки и стратегические приоритеты развития украинско-польского экономического сотрудничества. Рассмотрены предпосылки развития, факторы и двигательные силы торгово-экономических отношений и инвестиционного сотрудничества между Украиной и Республикой Польша. Наведен ряд пріоритетних направлений экономического сотрудничества двух государств. Изложены основные стратегические приоритеты украинско-польского экономического сотрудничества. Представлены основные тенденции украинско-польских инвестиционных процессов, а также рассмотрено экономическое сотрудничество на институциональном уровне, отражающееся в реализации общественных инициатив и коммерческих проектов.

Ключевые слова: украинско-польское экономическое сотрудничество, инвестиционное сотрудничество, трансграничное сотрудничество, стратегические приоритеты.

Pavliha N. V., Marchuk J. V. Development Preconditions and Strategic Priorities of Ukrainian-Polish Economic Cooperation. Development preconditions, factors and driving forces of trade and economic relations and investment collaboration between Ukraine and Poland Republic are considered in the article. The range of priority directions concerning economic cooperation between two states is given. Key strategic priorities of Ukrainian-Polish economic cooperation are described. There are presented the main trends of Ukrainian and Polish investment processes and considered the economic collaboration at the institute level as well reflecting on implementation of public initiatives and commercial projects.

Key words: Ukrainian-Polish economic cooperation, investment cooperation, transborder collaboration, strategic priorities.

Постановка наукової проблеми та її значення. Найбільш послідовними й дієвими партнерами України в її євроінтеграційних прагненнях виступають ті постсоціалістичні країни, які є членами ЄС і мають із нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі гео економічні інтереси. Тому особливої актуальності сьогодні набуває пошук шляхів удосконалення та напрямів підвищення ефективності двостороннього економічного співробітництва України з цими країнами.

Із погляду забезпечення еволюційного розвитку господарських відносин між Україною та сусідніми з нею постсоціалістичними державами ЄС, найбільш показовим є дослідження механізмів активізації економічного співробітництва між Україною та Польщею, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а впродовж останнього десятиліття зазнало відчутних структурно-інституційних змін у зв'язку зі вступом Польщі до ЄС.

Польща залишається одним із головних стратегічних партнерів України на Європейському континенті, насамперед щодо підтримки її зусиль, пов'язаних із наближенням до ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об'єднанні. Незмінність такої позиції впродовж тривалого часу набула для України важливого значення як у контексті успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і щодо розвитку двостороннього економічного співробітництва з Польщею. Тому українсько-польське економічне співробітництво виступає об'єктом першочергової уваги з погляду виявлення резервів удосконалення господарських відносин України з постсоціалістичними країнами – членами

ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Це стосується як державної політики загалом, так і окремих її складників, зокрема економічної, соціальної, регіональної та інших.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Дослідженню проблем українсько-польського економічного співробітництва присвячені наукові праці В. Борщевського, В. Будкіна, М. Долішнього, М. Мальського, А. Мельник, А. Мокія, С. Писаренко, Є. Савельєва. Особливу увагу зосереджено на чинниках, які перешкоджають розкриттю наявного потенціалу в торговельно-економічному, інвестиційному й транскордонному співробітництві України та Польщі. Зокрема, Борщевський В. В. у роботі [2, 122] аналізує теоретичні витоки формування нинішніх труднощів у налагодженні ефективних форм українсько-польського економічного співробітництва, а також пропонує шляхи усунення наявних бар'єрів і засоби активізації співпраці між двома державами в контексті європейської інтеграції.

Мета дослідження – здійснити аналітичний огляд передумов українсько-польського економічного співробітництва та стратегічних пріоритетів його розвитку. Відповідно до цього, основними завданнями дослідження є вивчення основних чинників і рушійних сил торговельних відносин та інвестиційного співробітництва України й Республіки Польща, а також визначення стратегічних пріоритетів економічної співпраці двох країн.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Україна – одна з небагатьох держав світу, яка, розбудовуючи відносини з європейськими країнами, спромоглася віднайти формулу подолання негативних наслідків, що склалися в міждержавних відносинах із європейськими сусідами впродовж століть, толерантно поставитися до політичних устремлінь інших держав іноді навіть через ущемлення власних інтересів. Тим самим Україна піднесла двосторонні відносини з важливими для її інтересів державами до рівня стратегічного партнерства.

Особливе місце в цій низці взаємовпливів належить польському факторові. Зазначимо, що історія становлення й розвитку двох держав – України та Польщі – є спільною для обох народів і відображається як у позитивних, так і в негативних аспектах, що спричинено насамперед наявністю значимого етнічного чинника у відносинах сусідів.

Історія відносин двох держав завжди була предметом глибокого інтересу з боку наукових кіл і України, і Польщі. Особливої популярності тема співробітництва України – Польщі набула за часів української незалежності. Для вітчизняних учених багатий історичний і політичний досвід Республіки Польща є привабливим із погляду формування державності, польської ідеї, просування держави в європейській та євроатлантичній простір [3, 24].

Республіка Польща – особливий партнер України. Ця держава виявилася не тільки першопрохідником у складних тенетах постбіполярної системи міжнародних відносин, спромоглася зберегти свій суверенітет у складних історичних протистояннях, а й зайняти офіційне місце в Європі. Орієнтуючись на історичні уроки та набутий досвід, Польща реанімувала польсько-український союз на нових засадах європейського спрямування: не тільки толерантно поставилася до українського бажання бути в Європі, а й простягнула руку допомоги в складний час випробувань боротьбою за майбутнє [7, 28].

Об'єктивно Польща розглядає Україну як широкий ринок збуту, тобто зону потенційного розширення економічної експансії. Рівень торгово-економічного обороту задовольняє польську сторону, але за значного від'ємного торговельного сальдо – майже 2 млрд дол. (2008 р. експорт товарів до Польщі становив 2,3 млрд дол., а імпорт – 4,2 млрд дол.) не може задовольнити Україну.

Польська сторона пояснює цей факт, передусім, широким спектром своїх товарів і більшою гнучкістю польського експорту, які здійснюють переважно середні та малі підприємства. Україна ж постачає на польський ринок здебільшого сировину та чорні метали. На економічному співробітництві двох країн відбиваються і політичні наслідки, і глобальні економічні коливання.

Особливе місце у відносинах Польщі й України посідає реалізація нафтопроводу Одеса–Броди–Плоцьк–Гданськ, що вже стало наболілим питанням. Упевнені, що реалізація проекту стане підтвердженням рівня стратегічності двосторонніх відносин. Постачання нафти з азербайджанських покладів сприятиме не тільки вивільненню Польщі з-під високого рівня залежності від російської нафти, а також сприятиме Україні отримати альтернативний шлях нафтопостачання. Позитивним фактором сьогодні є закріплення українських позицій на польському ринку, чому сприяють проведення українсько-польських бізнес-форумів та економічних самітів. Так, у 1998 р. у Жешуві відбувся перший економічний саміт «Польща – Україна». Наступні зустрічі циклічно проходили раз у Польщі, раз в Україні. Кільканадцять років тому з огляду на раптові політичні та господарчі зміни польські підприємства створили Східний клуб, що сприяє економічній співпраці зі Сходом. Так зародилася традиція організації економічних самітів.

Окрім виконання безпосередніх дій у владних структурах, Клуб розпочав організацію циклічних господарчих форумів. У них брали участь підприємці, а також влада, якій вони могли розповісти свої проблеми.

Задум польських підприємців виявився вдалим і потрібним сьогодні. Чимало справ економічного характеру зі східними партнерами під силу налагодити лише уряду. Для цього, власне, й існують такі економічні форуми. Незважаючи на поширену думку про те, що контакти представників уряду з підприємцями є корумпованими, Східним клубом зорганізовано посередництво, що забезпечує відчуття комфорту та прозорості. Більше того, Східний клуб не займається економічною діяльністю, не збирає жодних оплат, а утримується лише із членських внесків [8; 4].

За обсягом та потужністю двосторонніх контактів України з країнами ЦСЄ українсько-польські відносини – визначально стратегічні. Загально визнаним став факт, що Польща – першопрохідник економічних реформ і її досвід як у реформуванні економіки, так і в залученні іноземних інвестицій корисний та своєчасний для України. У розбудові відносин із Республікою Польща в найближчій і подальшій перспективі Україна виходитиме з необхідності поглиблення стратегічного партнерства, що сприятиме формуванню системи європейської безпеки. Об'єктивні реалії вимагають від обох країн тісної взаємодії, яка гарантуватиме їм безпеку в регіональному та субрегіональному просторі. Польські керівники неодноразово наголошували, що готові підтримати Україну й на практиці доводили свою позицію. Отже, переконання поляків у тому, що без незалежної України неможливе існування незалежної Польщі, стало своєрідним рефреном українсько-польського політичного партнерства та економічної співпраці сьогодення [7, 29].

Історично створено передумови, які впливають на активізацію українсько-польського економічного співробітництва. Серед них – спільність історичних особливостей становлення двох народів, багатоплановість відносин України з Республікою Польща, визначення стану співробітництва обома сторонами стратегічним партнерством, економічна взаємозалежність, вплив світової кон'юнктури та внутрішньополітичних чинників держав.

Із метою активізації економічного співробітництва наших держав й розкриття його значного потенціалу в умовах поглиблення європейської та євроатлантичної інтеграції України доцільно розвивати партнерські відносини між Україною й Польщею відразу за декількома пріоритетними напрямками: інституційно-економічним, інвестиційним, суспільно-політичним, гуманітарним, трансграничним тощо. Кожен із них здатен по-своєму чинити позитивний вплив на розкриття економічного потенціалу українсько-польського економічного партнерства з обоїлїною для обох держав користю.

Торкаючись конкретних напрямів формування інноваційної політики у сфері залучення іноземних інвестицій, передусім слід наголосити на створенні умов для привнесення на його ґрунт найновіших технологічних досягнень західної цивілізації. Із метою досягнення цього доцільно ініціювати створення технопарків і технополісів, які б відігравали роль своєрідних акумулюючих центрів технологічного та інноваційного розвитку.

Сьогодні польські інвестори поступово починають зміщувати акценти зі звичних виробництв, сконцентрованих у сфері малого бізнесу (будівельні й оздоблювальні матеріали, деревообробка, лакофарбова промисловість тощо), у напрямі сучасних галузей, що визначають обличчя економіки в добу інформаційної цивілізації. Уже зараз відчувається серйозне зростання інтересу польських інвесторів до українського медіа-ринку (услід за відкриттям у 2007 р. однією з найбільших польських видавничих компаній Agora своєї української філії Agora Ukraine Ltd., цим ринком активно цікавиться інша потужна медіа-група з Польщі – TVN). Крім того, поляки дедалі частіше залучають до співпраці українських програмістів. Зокрема, Краківський технопарк, у якому працюють такі відомі міжнародні компанії, як Motorola, Delphi, Onet, Interia, ComArch тощо, співпрацює з українськими спеціалістами в галузі інформаційних технологій, а влада Вроцлава навіть розробила спеціальну мотиваційну програму для здібних українців. У перспективі таке партнерство може перерости у створення технопарків за участю польського капіталу на території України, зокрема у Львівській, Волинській та Івано-Франківській областях. На це дає змогу сподіватися високий рівень підготовки вітчизняних кадрів відповідними вищими навчальними закладами, а також на високий відсоток володіння польською мовою з-поміж українських фахівців і випускників університетів.

Не меншого значення набувають інновації у сфері послуг, зокрема в туристично-рекреаційній галузі, яка, з погляду українсько-польського інвестиційного співробітництва, є однією з найбільш пріоритетних і потенційно конкурентоспроможних на міжнародному ринку. Більше того, частина рекреаційних ресурсів як Польщі, так і України, мають унікальний характер, що робить їх об'єктом уваги з боку багатих західноєвропейських споживачів та інвесторів [1].

Таким чином, українсько-польське інвестиційне співробітництво, яке сьогодні відзначається наявністю неабияких перспектив свого подальшого розвитку, потребує значної активізації зусиль у

цьому напрямі як із боку вітчизняного бізнесу, так і в контексті діяльності відповідних владних інституцій і неурядових організацій. Саме розвиток ринкової інфраструктури та інституційного середовища в системі інвестиційного співробітництва України й Польщі видається найперспективнішим напрямом нарощування взаємних потоків капіталу між економіками обох держав і раціоналізації їхньої структури, покликаних оптимізувати взаємодію господарських комплексів України та Польщі й забезпечити українській економіці досягнення таких самих позицій, до яких прагне Польща на шляху поглиблення європейської інтеграції: стати «сильною, ліберальною та ефективною державою, здатною зовні і внутрішньо сприяти просуванню довгострокових стратегічних інтересів суспільства та економіки» [6, 124].

Розвиток відносин стратегічного партнерства з Республікою Польща є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України. Тісні відносини між нашими державами обумовлені геополітичним становищем, глибокими історичними, культурними й економічними зв'язками України та Польщі. Необхідність розвитку всебічних відносин із Польщею зумовлена також тим, що вона є членом НАТО та Європейського Союзу. З огляду на це поглиблення українсько-польських відносин сприятиме досягненню стратегічної мети зовнішньої політики України – інтеграції в європейські і євроатлантичні структури.

Станом на січень 2002 р. між Україною та Республікою Польща підписано 132 двосторонніх документи, якими регламентується співпраця в політичній, економічній, науково-технічній, військовій і гуманітарній сферах.

18 травня 1992 р. підписано широкомасштабний міждержавний Договір про добросусідство, дружні відносини й співробітництво. Цей документ, який набув чинності 30 грудня 1992 р., є правовою основою для формування якісно нової системи двосторонніх відносин між нашими державами на тривалу перспективу.

Важливе значення для розвитку та поглиблення українсько-польських відносин, зокрема економічних, мали офіційні візити Президента України Л. М. Кравчука в Республіку Польща (18–19 травня 1992 р.) і Президента Республіки Польща Л. Валенси в Україну (24–26 травня 1993 р.).

24 травня 1993 р. створено Консультаційний комітет президентів України і Республіки Польща (ККП), завданням якого є аналіз і підготовка пропозицій із широкого кола питань двосторонніх відносин, а також проблем Центрально-східноєвропейського регіону та міжнародної політики.

Вирішальне значення для розвитку українсько-польських відносин, виведення їх на рівень стратегічного партнерства мав офіційний візит у Республіку Польща Президента України Л. Д. Кучми 25–26 червня 1996 р. й підписання Спільної декларації Президента України та Президента Республіки Польща, де чітко сформульовано ідею про стратегічне партнерство між Україною й Польщею. Із цього моменту двосторонні відносини почали набувати динаміки.

Під час робочого візиту в Україну віце-прем'єр-міністра, міністра фінансів Республіки Польща Л. Бальцеровича (23–24 березня 2000 р.) підписано Декларацію щодо надання Республікою Польща експертної та освітньої допомоги для проведення в Україні адміністративно-економічних реформ.

7 квітня 2000 р. (Варшава, Люблін) – робочий візит у Польщу Прем'єр-міністра України В. А. Ющенка. Сторони досягли домовленості щодо інтенсифікації співробітництва в торговельно-економічній сфері, диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, а також у галузі транспорту.

8–9 липня 2001 р. в Україні з офіційним візитом перебував міністр закордонних справ Республіки Польща В. Бартошевський. Сторони констатували, що стратегічне партнерство між Україною й Республікою Польща стало важливим фактором їх просування шляхом політичних та економічних реформ, вирішення завдань інтеграції до європейських і євроатлантичних структур.

Економічне співробітництво між Україною й Польщею продовжує надалі активно розвиватися. Це насамперед стосується таких галузей, як сільське господарство та сфери переробки його продукції, машинобудування, літакобудування, енергетика, теплостачання, військово-промисловий комплекс, фармацевтика й медичне устаткування. Саме в результаті розвитку взаємовигідного співробітництва в зазначених галузях і багатьох інших перспективних напрямках можна в кілька разів збільшити частку виробленої продукції в українсько-польському товарообігу, запобігти його зниженню [5].

Починаючи з вересня 2006, по вересень 2008 р. на території Закарпатської, Львівської областей (Україна) та Люблінського воєводства (Польща) в рамках Програми добросусідства Польща–Україна–Білорусь INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004–2006 реалізовувався проект «Центр українсько-польських ініціатив – створення стійкої платформи для розвитку прикордонних територій» (координатор проекту – Вадим Пилипенко). Проект виконувався партнерськими організаціями: Фондом розвитку трансграничного співробітництва та спеціальних економічних зон (м. Ужгород), Міжнародною асоціацією інституцій регіонального розвитку «МАІРР» (м. Ужгород), Агенцією регіонального розвитку та європейської інтеграції (м. Львів), Європейським центром інтеграції та Співпраці органів самоврядування «Дім Європи» (м. Люблін) за підтримки Закарпатської обласної ради.

Основною метою проекту є забезпечення гармонізованого розвитку прикордонних територій через створення необхідних умов для стійкої й ефективної співпраці між органами влади, комерційними структурами та громадськими організаціями у прикордонних регіонах України й Польщі на базі Центру українсько-польських ініціатив. Проект мав за мету не вирішення окремих специфічних проблем того чи іншого регіону, а створення спільної інституційної платформи, орієнтованої на довгострокову перспективу й зосереджену на питаннях постійного інформаційного обміну, надання консультаційної допомоги різним прошаркам населення на основі однакових можливостей.

Серед головних завдань проекту визначено:

- активізацію українсько-польських відносин через створення інституційної основи для забезпечення й підтримки партнерства;
- залучення громадськості до спільного вирішення соціально-економічних проблем на основі рівних партнерських можливостей;
- підвищення рівня розвитку українсько-польського підприємництва, підвищення рівня людських ресурсів;
- підвищення рівня кваліфікації представників органів влади, громадських організацій та суб'єктів МСБ;
- формування єдиної інституційної, соціальної й інформаційної взаємодії органів влади, громадських організацій та суб'єктів МСБ для забезпечення синхронізованого й скоординованого розвитку прикордонних територій.

Як українськими учасниками конференції в Ужгороді, так і польськими в Любліні відзначено важливість створення Стратегії українсько-польського транскордонного співробітництва на період 2007–2013 р., до розробки якої із боку Закарпаття залучено Закарпатську обласну раду, Закарпатську ОДА, громадські організації, а саме: Фонд розвитку транскордонного співробітництва та Центр українсько-польського транскордонного співробітництва [4].

У зовнішньоекономічній діяльності України щодо держав Центральної Європи перебудові зв'язків із Республікою Польща належить чи не найголовніше місце. Таке ставлення до західного сусіда зумовлене не лише багатовіковою традицією українсько-польських відносин, територіальною близькістю, спільними демографічними коренями та тісними культурними зв'язками, а, передусім, спільністю політико-стратегічних інтересів, активним співробітництвом у всіх сферах суспільного життя між двома державами.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Як бачимо з вищенаведених фактів, стратегічні пріоритети України та Республіки Польща в розвитку співробітництва, зокрема економічного, збігаються, при цьому спостерігається його потужна активізація в останні десятиліття. Звичайно, це є позитивним моментом у розвитку українсько-польських економічних відносин, що відкриває широкі перспективи для нашої держави в реалізації її європейської та євроатлантичної інтеграційної стратегії. Тому в подальшому необхідно розвивати економічне співробітництво з Республікою Польща в тому ж руслі через підписання наступних офіційних документів, які стосуватимуться тіснішої економічної співпраці, а саме залучення додаткових інвестицій в українську економіку, подальшої лібералізації торгівлі, глибшої взаємодії транспортної системи й комунікації, надання Україні досвіду щодо проведення економічних реформ у напрямі до євроінтеграції.

Список використаної література

1. Борщевський В. Стратегічні пріоритети українсько-польського інвестиційного співробітництва: євроінтеграційний контекст/ В. Борщевський [Електронний ресурс]. – Режим доступу – : <http://www.nbu.gov.ua>.
2. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції – : монографія / Борщевський В. В. – Л. : Аверс, 2007. – 328 с.
3. Литвин В. М. Тисяча років сусідства і взаємодії / В. М. Литвин; НАН України ; Ін-т історії. – К. : [б. в.] 2002. – 132 с.
4. Сайт Центру українсько-польських ініціатив [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.upcenter.org>.
5. Україна – Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svit.ukrinform.ua/Poland/poland>.
6. Чеботар С. І. Польська економіка на межі тисячоліть: труднощі, успіхи, перспективи / Чеботар С. І. – К. : Хрещатик, 2002. – С. 220.
7. Чекаленко Л. Україна і Республіка Польща: від історичних стереотипів до стратегічного партнерства / Л. Чекаленко // Зовнішні справи. – 2010. – № 3–4. – С. 26–31.
8. Stanisław Ciosek. Tradycja, która procentuje/ Ciosek Stanisław // Polsko-ukraiński magazyn gospodarczy «Dialog». – 2011. – Polska. : Wydanie specjalne 01/2011– S. 4–5.

Статтю подано до редколегії
31.10.2011 р.